

Secretariaat : Droeskouter 12
9450 Haaltert
Tel. 053/833086

VAN DE REDAKTIE

Het voorbije jaar gonsde het van activiteiten binnen onze kring.

Twee belangrijke publicaties werden toegevoegd aan de bibliografielijst van Haaltert en vele werkuren werden reeds gependeed aan de voorbereiding van "900 jaar Heldergerm".

Hopelijk beleefden jullie aangename momenten bij het doorbladeren van ons tijdschrift. Alles bij elkaar toch een stevige brok informatie betreffende ons Heem.

In dit nummer vinden jullie het overschrijvingsformulier voor de hernieuwing van het lidmaatschap. Klaar dit "klusje" onmiddellijk, het bespaart ons een heboel administratief werk.

De minimum bijdrage blijft 250 fr. al verhelen wij niet dat wij (bijna) probleemloos kunnen werken, dank zij de steunende leden die een bijdrage van 300 fr. of meer over hebben voor de Heemkundige Kring.

Met dank voor jullie blijvende sympathie.

Het bestuur.

GELUKWENSEN

In Ekent staat de neo-classicistische kapel van O.L.-Vrouw van Zeven Weeën eigendom van de familie Van Nuffel-Wellekens.

Het gebouw en de twee linden werden in 1986 beschermd als dorpsgezicht "vanwege zijn sociaal-culturele en historische waarde".

De eigenaars gaven hun kapel onlangs een grondige én fraaie opknapbeurt, waarvoor zij niet genoeg kunnen geapprecieerd worden.

De prachtig initiatief verdient navolging. Wanneer komt de Bruulkapel aan de beurt ?

BROUWERS EN BIERSTEKERS VAN GROOT-HAALTERT

Oorsprong van het bier

De eerste bierbrouwers woonden in de oude graangebieden van het Midden-Oosten. Uit Babylonië zijn gegevens bekend over de bereiding van een zwak-alcoholische drank uit graan sedert 4000 v.C. Ook in het oude Egypte was bier welbekend, farao Ramses III bezat een brouwerij die bier leverde voor verbruik in de tempels.

In Europa werd reeds bier gedronken door de oude Iberische bevolking. De Germanen brouwden gerstenat op hun eigen manier, ter vervanging van hop gebruikten ze eikebast om het tegen bederf te vrijwaren. Op vele plaatsen had het bier zijn opkomst te danken aan het slechte drinkwater. Het voor de bereiding gebruikte water moest immers worden gekookt en was daardoor kiemvrij.

Brouwers te Haaltert 1420 -1800

Het brouwen kende in onze streken zijn grootste bloeiperiode in de 15de en 16de eeuw. Honderden kleine brouwerijen waren toen actief. De afname was trouwens groot. Bij elke feestelijke of droevige gelegenheid was het bier aanwezig. De aanstaande bruidegom betaalde zijn afscheid met een tonnetje bier, het huil- of heilbier. Na de begrafenis van een gildebroeder werd lijkbier gedronken. Bij doop en huwelijk, inhaling of jubileum werd voor de bureu een bierfooi gegeven.

Het economisch belang van het bier werd onderstreept door meerdere conflicten tussen Haaltert en de stad Aalst. In 1421 weigerde Gerard Matthijs, een brouwer uit Haaltert, bieraccijnsen te betalen aan de stad. Aalst bezat het brouwmonopolie tot één mijl buiten haar muren en aangezien de afstand tot Haaltert kantje boordje was, kon men de meningsverschillen tussen beide partijen best begrijpen. In ieder geval stelde de raad van Vlaanderen de stedelingen in het gelijk en bij een gelijkaardig voorval in 1442 trok Aalst alweer aan het langste eind.(1)

Een nota uit het parochiaal archief van Haaltert vermeldde het bestaan van twintig brouwerijen in Haaltert en Kerksken vòòr 1582. Ze werden in de troebele tijden door de geuzen verwoest. Deze brouwerijen waren in het bezit van de volgende personen : "*Jan Varman, Jacques Roelant, Anthonis de Hont inden Brulle, Daniel Bayens aende kercke van Haeltert, Adriaen deZadeleer inden zelve Bruelle, Petrus Vernaelen aen de Plaetse binnen Haeltert, Petrus van den Berghe aen de selve Plaetse, Willem de Coninck op de Borch, Jan de Pau ten Eeckent, Jan Vernaelen ten Eeckent, Jacob Varman ten Eeckent, Joos de Zadeleer op de Hoochstraete, Adriaen Scherlinck ten Eede* "

1) Stadsarchief Aalst, oorkonde 20, uitgave kopie in boek met den Haire. Geregistreerd door O. Reyntjens, o.c. pp 68-71. (Het Land van Aalst, 1995, nr. 1.).

In 1616 was slechts één brouwerij heropgebouwd. Ze behoorde toe aan Jacques Roelants die tevens burgemeester was van Haaltert en Kerksken. Op 26 maart 1628 werd hem door de poortbaljuw van Aalst verboden nog verder te brouwen aangezien Aalst hiervoor een octrooi had gekregen. De Schepenen en ingezetenen van Haaltert gingen hiertegen in beroep, zich steunend op het volgende: *“dat binnen de stede van Aelst maer alleenen en sijn drij brauwerijen, dat oock moeilijk ware onze prochie daeraf gedient te worden, soo om cleyne als om groot bier, draef, giest als andersins inden hoogst, inde Vastene datter soo menich schaemel huysgezin geen melck ensijn hebbende, soo om uytvaert als kinderbedden, dat ons voorsijde insetenen alle geen peerden noch wagens sijn hebbende”*.

In de Staten van Goed van Haaltert en Kerksken werden de volgende personen als brouwers vermeld: *“Cornelis Smet (Ha 1641), Lieven van der Haghen (Ha 1646), Judocus Coppens (Ha Heirweg + 1657), Adriaen de Sadeleer, zoon van Michiel (Ha Brul 1660), Pieter van Wassenhove, tevens brandewijnstoker en mulder (+ Ha Brantegem 1668) Peter de Saedeleer (Ha 1668), Joos de Clerck, tevens brandewijnstoker (+ Ha Heirbaan 1669), Rubbrecht van den Bruele, tevens mulder (Ha 1693), Geeraert Coppens (Ha 1696), Frans van den Bruelle, tevens brandewijnstoker (Ha 1696), Andries van de Vijvere, zoon van Guilliam, tevens brandewijnstoker en mulder (Ha 1705), Pieter de Sadeleer, zoon van Adriaen (Ha Brul 1709), Heyndrick de Brauwer (Ha Brul 1712), Lieven Redant (Ha 1740), Judocus van den Brulle, brouwerij, stamperij, lantsnerige commerschappen (Ha 1741), Cornelis Troch, zoon van Jan (Ha Brul 1759), Cornelis De Meijer, zoon van Pieter (+ Ha Plaats 1774), Jan-Baptist Coppens, zoon van Frans, tevens herbergier (Ha Plaats 1789), Jan-Baptist Duwez, zoon van Passchier, tevens herbergier en winkelier (+ Ha Plaats 1794)”* (2)

Er waren ook enkele personen die alleen brandewijn stookten: *“Christiaen van den Steene (+ Ha Eede 1668), Jan Meganck, z.v. Livinus (+ Ha Eede 1674) en Jan-Baptist van den Brulle (+ Ha Ter Heiden 1742).”*

Bij de opsomming van deze namen mogen we echter niet uit het oog verliezen dat deze brouwerijbedrijvigheden niet te vergelijken waren met de normen van de 20ste en zelfs niet met deze van de 19de eeuw. Herbergiers stookten bijvoorbeeld meest-al hun eigen bier voor gebruik in hun afspanning of herberg. Ook veel mole-naars hadden hun eigen brouwerij.

Haaltertse brouwerijen in de 19de en 20ste eeuw

Brouwerij de Sadeleer

Dominicus de Sadeleer, geboren op 30 januari 1769 als zoon van Gaspar Franciscus Ludovicus (burgemeester van Haaltert 1768-1790) en Angelina Philippina Redant, vroeg op 16 maart 1833 de toelating om op zijn boomgaard (de huidige Warande) aan de Plaats te Haaltert een bierbrouwerij op te richten.

Hij was steevast in de overtuiging dat deze toelating hem zou worden verleend, want op 4 november 1832 bestelde hij bij J. Coppens, koperslager te Geraardsbergen, twee bierbrouwketels die samen 1149,5 pond Brabants wogen tegen 11 stuivers het pond. In totaal betaalde hij hiervoor 1481 gulden 1 stuiver. Voorts bestelde hij nog twee koperen kannen van 61,5 pond Vlaanderen gewicht

2) Zie herbergen van (groot-) Haaltert in 1779.

aan 14 stuivers het pond. Samen voor 1560 gulden 19 stuivers. Dominicus was een ondernemend en bekwaam zakenman. Reeds in 1824 had hij in de Kattestraat te Haaltert een steenbakkerij opgericht. In koopakten uit die periode werd hij ondermeer vermeld als "*landbouwer op den Bruelewijck, grondeigenaar, homme d'affaires, saeckbedrijver en practizijn (bepleiter van gerechtszaken).*" On-danks het feit van zijn persoonlijke rijkdom en het vermogen uit enkele belangrijke erfenissen, ging hij op 2 mei 1832 een lening van 2000 Nederlandse gulden aan. Dit geld leende hij bij Nicolas Josephus Goffin te Brussel. Diende dit geld als startkapitaal voor de brouwerij ? Vijf jaar later, op 1 mei 1837 werd deze lening terugbetaald.

Zijn echtgenote, Marie-Anna Haelterman, was afkomstig van Delftinge. Ze werd er omstreeks 1767 geboren als dochter van Jan-Baptist Haelterman en Elisabeth Van de Maele. Zij overleed te Haaltert op 22 december 1815, slechts 48 jaar oud. Uit dit huwelijk werden acht kinderen geboren. Hun eerste zoon Jean-Baptist voelde zich geroepen tot het priesterschap. Ludovicus, de tweede zoon zal later burgemeester van Haaltert worden. In de daaropvolgende jaren werden er nog drie kinderen geboren die echter vrij jong en ongehuwd overleden. Op 7 aug. 1806 zag Constantinus het levenslicht, hij zal later met zijn broer Jaak, die op 9 februari 1808 ter wereld kwam, de brouwerij verder uitbaten. Franciscus, de laatstgeborenestierf op 14-jarige leeftijd.

In 1846 werd Dominicus (of zijn zoons) door de akzijzen betrapt op het brouwen vòòr het aanvangsuur. Zijn advocaat, Meester Van Overloop (wonende Nieuwe Graanmarkt nr. 4 te Brussel) pleitte voor hem te Gent en stuurde hem in juli 1846 een rekening van 50 frank. In Oudenaarde bepleitte de Gentse advocaat De Keyzer de zaak. Ondanks dit groot geschut diende hij toch in zijn geldbeugel te tasten en een minnelijke schikking van 400 fr. en 258.47 frank gerechtskosten te betalen.

Na de dood van Dominicus (+ Haaltert 23 juli 1847) baatten de broers, Constantinus en Jaak, samen brouwerij "De Boomgaard" verder uit. Onder hun leiding werden talrijke moderniseringswerken uitgevoerd.

De oude roerkuip werd in 1860 ontmanteld en vervangen door een ex-emplaar met een inhoud van 50,68 hectoliter. Het verouderde koelschip verving men in 1874 door twee nieuwe. In 1881 werd de capaciteit van de brouwerij verder opgedreven door het plaatsen van een tweede roerkuip. Deze laatste had een inhoud van 60,53 hectoliter. Op 20 januari 1894 richtte Jaak de Sadeleer zich in een brief tot de minister van Financiën met het verzoek zijn roerkuip met een dubbele houten wand te omgeven. In schriftelijk antwoord van 28 februari 1894 werd hem dit toegestaan, op voorwaarde dat hij de akzijzen voor de opgegeven hoeveelheid meel zou betalen.

Constant, was eveneens actief in het socio-culturele leven. Hij was gemeenteraadslid, voorzitter van de kerkfabriek en stichtte tevens de fanfare "De Jonge Kunstminnaars". Hij bleef vrijgezel en overleed te Haaltert op 19 november 1880. Zijn broer Jaak, overleden te Haaltert op 7 september 1881, huwde met Marie-Thérèse Cosijns (geboren te Meerbeke op 12 juli 1820), een dochter uit een belangrijke brouwersfamilie. Uit dit huwelijk werden vijf kinderen geboren te Haaltert, waaronder Emile Joseph Maria op 12 februari 1858.

BEWYS VAN AENGIFTE OM TE BROUWEN.

Het jaer achtien honderd zeven en veertig, den vijftwintigsten october ten twee uur-namiddag, heeft Mr. De Sadeleer aen Brouwer aengegeëven dat hy (of) zy een brouwsel bruyn bier zal maeken in zyne (of) haere brouwery, genaemd den Boomgaard en gelegen te Haeltert, in de Plaetsstraet nr 15, ten welken eynde:

1° WARMEN VAN HET WATER VOOR HET BROUWSEL.

Men zal gebruik maeken van de ketels n° een en twee inhoudende een en twintig hectoliters dertig liters, onder welke men het vuer zal aenleggen den zesentwintigsten october 1847 ten dry uer voormiddag, en in de welke het warmen van het water zal geëyndigd zijn den zelfden dag ten zeven uer namiddag.

2° WERKEN IN DE ROER- OF BROUW-KUIP.

Men zal gebruik maeken van de roer- of brouwkuyp n° een, inhoudende twee en veertig hectoliters zeven en zestig liters, in welke men de meëlspeciën (1) zal nat maeken den zesentwintigsten october 1847, ten acht uer voormiddag, welke verrigting zal geëyndigd zyn den zelfden dag ten negen uer namiddag.

Men zal de aftreksels niet klaeren op het mout in de voorgenoemde roer- of brouw-kuyp.

Men zal in de zelve kuyp geen gebruik maeken van stuykmanden (2)

3° OPKOOKING DER BIEREN.

Men zal de ketels n° een en twee inhoudende een en zeventig hectoliters dertig liters, gebruiken om de aftreksels en het bier te kooken; men zal er het vuer onder aenleggen den zesentwintigsten october 1847 ten negen uer voormiddag, en het kooken van het bier zal geëyndigd zyn den zevenentwintigsten october 1847 ten twee uer namiddag.

4° TONNING.

Eyndelyk, de tonning van het voorgezeyde brouwsel zal geëyndigd zyn den zevenentwintigsten october ten negen uer namiddag.

Voor gelykvormig bewys:

DEN ONTVANGER.

Brouwerijvergunning van de familie de Sadeleer uit 1847

Emile Joseph Maria de Sadeleer was de laatste beheerder van brouwerij "De Boomgaard". Van 1884 tot 1920 was hij burgemeester van Haaltert. In 1917 werd hij door de Duitsers aangehouden en als politiek gevangene in het kamp van Holzminden (Duitsland) opgesloten.

Omstreeks de eeuwwende stelde de brouwerij de Sadeleer nog een vijftal mensen te werk. Een zekere Alfons De Brouwer was er in dienst als kuiper. Theo-phile Renneboogh (zie bierstekers) noteerde de bestellingen in de herbergen. Voor de distributie was Joseph De Pauw (Paakes Jef) verantwoordelijk; hij bracht met paard en kar het bier in de herbergen en bij de verbruikers. De boekhouding werd verzorgd door Constant Moens.

1) Meelspeciën: grondstoffen, zoals; gerst, tarwe en haver die gemaal of geplet worden.

2) Stuykmanden: werden gebruikt voor het filteren van de mout, waar de wort uit gewonnen werd.

BEWYS VAN AENGIFTE OM TE BROUWEN.

HET JAER achttien honderd *twintig* en veertig, den *vijftien* dach van oktober *twintig* uur *na* middag, heeft de *W. de Sadeleer & zoon* aangegeven dat hy (of) er een brouwsel *Brouwsel* hier zal maeken in zyne (of) haere brouwerij, genaemd *den Dorsbuis* en gelegen te *Maatschap* in de *St. Anna* straat, n^o *15*, ten welken eynde:

1° WARMEN VAN HET WATER VOOR HET BROUWSEL.

Men zal gebruik maeken van de ketel *van inwendig* inhoudende *veertig* hectoliters *veertig* liter, onder de welke men het vuer zal aenleggen den *vijftien* dach van oktober *veertig* ten *na* middag, ten *na* middag, ten *na* middag.

2° WERKEN IN DE ROER- OF BROUW-KUYP.

Men zal gebruik maeken van de roer- of brouwkuyf n^o *veertig*, inhoudende *veertig* hectoliters *veertig* liter, in de welke men de meelspecien zal n^o *veertig* welke verrigting zal geeyndigd zyn den *vijftien* dach van oktober *veertig* ten *na* middag, ten *na* middag.

Men zal de afreksels *veertig* maeken op het mont in de voorgenoemde roer- of brouwkuyf.

Men zal in de zelve kuyf *veertig* gebruik maeken van stuykmanden. Men zal *veertig* maal storten in den ketel *veertig* hectoliters *veertig* liter, en de werken zullen er in beginnen den *vijftien* dach van oktober *veertig* ten *na* middag.

Grav van art. 16 van de wet.

Men zal gebruik maeken van de klaerings-kuyf, inhoudende *veertig* hectoliters *veertig* liter, als oyt de zungegevene roer- of brouwkuyf, zal daer in ovt gestort worden den *vijftien* dach van oktober *veertig* ten *na* middag.

3° OPKOOKING DER BIJLEN.

Men zal de ketel *veertig* inhoudende *veertig* hectoliters *veertig* liter, gebruiken om de afreksels en het bier te kookken, men zal er het vuer onder aenleggen en het kookken van het bier zal geeyndigd zyn den *vijftien* dach van oktober *veertig* ten *na* middag, ten *na* middag.

4° TONNING.

Alledyck de tonning van het voorgeseyde brouwsel zal geeyndigd zyn den *vijftien* dach van oktober *veertig* ten *na* middag.

Voor gelykvoornig bevis DEN ONTFANGER.

De Sadeleer

Brouwerijvergunning van de familie de Sadeleer uit 1847.

ADMINISTRATION
DES
CONTRIBUTIONS DIRECTES,
DOUANES & ACCISES.

PROVINCE
DE LA
FLANDRE-ORIENTALE.

N° 878

Accises

OBJET.

Brasseries.

Annexe

Gand, le 28 février

1894

Monsieur.

Par requête en date du 20 janvier dernier, adressée à M. le ministre des finances, vous avez sollicité l'autorisation d'entourer votre cuve-matière n° 1 d'une double enveloppe en bois.

En exécution d'une dépêche ministérielle du 23 janvier courant, n° 28.694, j'ai l'honneur de vous faire connaître que l'autorisation demandée vous est accordée pour autant que vous travailliez en payant l'accise d'après la quantité de faveur déclarée.

Il est toutefois bien entendu que le couvercle de la cuve-matière et l'un des panneaux de la double enveloppe seront toujours être enlevés à la première réquisition des agents de la surveillance.

Agissez, Monsieur, l'assurance de ma considération distinguée.

Le Directeur.
J. Van der Stichelen

Toelating tot het plaatsen van een houten wand rond een brandstofkuip

OMZETTING

Gent, 28 februari 1894

In antwoord op Uw verzoek van 20 januari laatst, Geadresseerd aan Mijnheer de Minister van financiën, waarin U om de toelating verzocht tot het omringen van Uw grondstofkuip nr. 1 met een dubbele houten wand.

In uitvoering van ministrieel besluit nr. 28694 van 23 januari laatst, heb ik de eer U te laten weten dat de gevraagde toelating U is toegestaan. Dit voor zover U de akzijnsen voor de opgegeven hoeveelheden meel betaald.

Dit evenwel op voorwaarde dat het deksel van de grondstofkuip en een van de panelen van de dubbele houten wand zullen moeten verwijderd worden op het verzoek van de toezichhouders der akzijnsen.

Aanvaard Mijnheer, de zekerheid van mijn hoogachting.

Aan Mijnheer de Sadeleer, brouwer te Haeltert

De directeur J. Van der Stichelen.

Deelgebouw van de brouwerij de Sadeleer.

Dit gebouw deed o.m. dienst als opslagplaats. Het hellend ingangspad werd later aangelegd. Oorspronkelijk was het een los- en laadkade. De wagen werd tot tegen de poort gereden zodat men de vaten gewoon op het laadvak kon rollen.

Het is een heylig en zalig gepeys voor de overledenen te bidden, opdat zy van hunne zonden ontslagen worden. 2. Machab. XII.

BID VOOR DE ZIEL
VAN MYNHEER
DOMINICUS DE SADELEER,
sedert den 22 december 1813 weduwer van *juff.*
MARIA ANNA HAELTERMAN,
GEBOREN TE HAELTERT,
den 30 januari 1769 en aldaer overleden den
23 july 1847.

Ik heb den heer met groote langmoedigheid afgewagt en eyndelyk heeft hy my verhoord.
Ps. XXXIX.

Uyt den hemel heb ik een stem gehoord die tot my zeyde, schryf: De dooden zyn gelukkig, die in den heer zyn ontslapen. Apoc. XIV.

Hoe gelukkig zyn deze, o Maria, die uwen naem beminnen, zy zullen niet heven in de uer der dood. S. Bonav.

Gezo. Wy bidden u, o Heer, wees de zielen van uwen Dienaer en Dienares in uwe barmhertigheyd genadig; verlos hen van de besmetting van het sterfelyk leven, en dat zy de eenwige zaligheyd genieten, door Christus onzen Heer. Amen.

R. I. P.

Geut. by J. B. Boussan Vader, Hoogstraet 10.

†
BID VOOR DE ZIEL VAN
Mijnheer
JAAK DE SADELEER,
weduwenaar van Dame
**MARIA-THERESIA-FERDINANDE
COSYNS,**
geboren te Haaltert den 9 Februari 1808, aldaar godvruchtig overleden den 7 September 1881.
Versterkt door de HH. Sacramenten

Gelukkig de man die den raad der goddeloozen niet volgt, maar zijnen wil met blijdschap vervoegt naar den wil des Heeren.
Ps. 1, 1, 2.

Zijne wegen waren vreedzaam; hij was ongezweinsd en rechtzinnig van hert; hij vreesde God en vluchtte het kwaad. Prov. 3, 31.

Hij aanveerde gewillig al wat hem overkwam; hij leefde in vrede in al zijn lijden.
Eecl. 11, 4.

En na in de vrees des Heeren geleefd te hebben, is hij in vrede gestorven. Job. 14.

Heer, ik heb den luister van uw huis bekind en de heerlijkheid van uwen heiligen Tempel.

Barmhertige Jesus, geef hem de eenwige rust: (7 jaren en 7 maal 49 dagen afaat).

De plechtige Uitvaart zal plaats hebben te Haaltert den 22 September, om 10 uren.

Aalst, P. Daens-Mayart.

† Bid voor de Ziel
van Mijnheer
CONSTANT DE SADELEER,
oud-Lid van den Gemeenteraad
en Voorzitter der Kerkfabrick van
Haaltert,
aldaar geboren den 7 Maart 1806 en overleden den 19 November 1880. Versterkt door de H. Sacramenten der Stervenden.

Deze man, eenvoudig, rechtvaardig en godvreezend, was een ware Christene in wien geen bedrog was, een man waardig te leven in de gedachtenis der goeden. Job.

Hij wierd geacht van al die hem kenden, en het volk bij zijn overlijden werd met droefheid vervuld. Jud. viii. 8 Mac. 1 x 20.

Hij opende zijn hand tot den behoeftige en reikte zijne armen tot den hulplooze uit.
Prov. xxxi.

Zalig dengenen die op den armen waakt, de Heer zelf zal hem bijstaan op zijn sterfbed.

Zalig zijn de zachtmoedige, want zij zullen kinderen Gods genoemd worden.
Ps 40 Mat. IX.

Heer, ik heb den luster van uw huis bekind en de woonplaats uwer heerlijkheid. Zoet hert van Maria, wees mijne behoudenis
300 dagen afaat.

R. I. P.

De plechtige Uitvaart zal plaats hebben. Maandag 29 November, om 9 1/2 uren.

Aalst, P. Daens-Mayart.

Bidprentjes van Dominicus, Jaak en Constant de Sadeleer.

Kort na het begin van de eerste wereldoorlog werd de brouwerij ter recuperatie van het koper door de Duitsers ontmanteld. Na de oorlog startte men het bedrijf niet meer op. De gebouwen verkommerden en werden later gedeeltelijk afgebroken. Emile de Sadeleer overleefde de teleurgang van zijn brouwerij slechts korte tijd, hij overleed ongehuwd te Haaltert op 9 september 1920.

Het definitieve einde van deze brok Haaltertse geschiedenis voltrok zich in 1993 door de afbraak van het resterende gebouw. De nieuwbouw die op deze plaats herrees (Warandecentrum) herbergt o.a. de bibliotheek, vergader- en tentoonstellingsruimten.

De brouwerijen Penninck, Van Frachen en Lievens

Brouwerij René Penninck

In 1895 sloot de brouwerij R. Penninck haar deuren. Wanneer ze werd opgericht en waar ze zich bevond, hebben we niet kunnen achterhalen. René Penninck, de eigenaar van de brouwerij was afkomstig van Laken. Hij woonde in de buurt van het station van Haaltert. In de burgerlijke stand werd hij steevast als tapper vermeld, nochtans staat hij in een Duits naslagwerk (3) als brouwer genoteerd.

Uit zijn huwelijk met Maria Regina Celestina Scheerlinck werden te Haaltert vier kinderen geboren : Marie Honorine Aimeé, Marie Emilie Euphrasie, Philemond Jules Victor Arsène en Maria Valerie Honoreé. Het eerste kind van het echtpaar werd geboren te Laken omstreeks 1875. Deze zoon kwam door ver-drinking om het leven. In een door de gemeente Welle overgemaakt overlijdens-bericht lezen we: "*Penninck Honoré Emile Odilon, geboren te Laeken en woonende te Haeltert, 16 jaer oud, overleden te Welle op 29 december 1891 in den put genaemd grooten zavelput gelegen te Welle in de Wellemeerschen.*" Dit voorval zou er kunnen op wijzen dat de brouwerij zich op het grondgebied van de gemeente Welle bevond. De familie Penninck verliet Haaltert nog vóór de eeuwwisseling.

Brouwerij Van Frachen enfants - Eugène Van Frachen

De brouwerij "Van Frachen enfants" werd in 1895 opgericht. Vijf jaar later veranderde de naam in " Eugène Van Frachen". In 1914 werd ze door toedoen van de Duitse bezetter gesloten.

Deze familie verbleef nooit te Haaltert, waarschijnlijk werd het bedrijf door plaatselijke werknemers draaiende gehouden. Geen enkel feit herinnert ons nog aan het bestaan van deze zaak.

Brouwerij Jozef Lievens

Haaltertnaar, Jozef Lievens, bezorgde ons een bierfles (zie foto) die voor een compleet raadsel zorgde. De gezandstraalde tekst op de fles aangebracht, is duidelijk leesbaar "Jozef Lievens - Haeltert". De fles werd gevonden in een gracht beneden de Keiberg. Hieruit kunnen we afleiden dat deze Jozef Lievens eveneens het brouwersvak in ons dorp moet hebben uitgeoefend. Herhaalde navraag bij oudere Haaltertnaren leverde niets op. Kan iemand ons op het goede spoor zetten ?

3) Brauerei Verzeichnis Belgien, Fördergemeinschaft von Brauerei Werbemittel. Sammlern, M. Friedrich, 1984.

Brouwerij Van Cromphaut.

Raymond Van Cromphaut was de laatste Haaltertse brouwer. Hij werd te Haaltert geboren op 27 februari 1869 als zoon van Amandus Van Cromphaut en Delphina Van Bever.

Hij startte de brouwerij omstreeks 1900. Volgens Marcel Van Cromphaut, een nazaat van deze man, was de brouwerij in de beginjaren zeer modern en kon daardoor de concurrentie met andere bedrijven gemakkelijk doorstaan. Deze brouwerij was gelegen in de Molenstraat (de huidige Windmolenstraat). Het gebouw staat er nog steeds en alhoewel het zich in een zeer bouwvallige staat bevindt, kan men in de dakpannen nog enkele letters van het woord "brouwerij" terugvinden.

In de brouwerij waren eveneens een vijftal Haaltertnaren tewerkgesteld. Cyriel De Graeve (wegens zijn haarkleur "het Vosken" genoemd) en Gustaaf Matthijs (Botvinkes Staaf) waren er voor korte of langere tijd in dienst als bieruitzetters. Er werden verschillende soorten bier gebrouwen. Ze stonden bekend onder de namen "De Zwaluw" (bier) en "Wittekop" (tafelbier) ook voor niet-alcoholische dranken, zoals limonades, kon men in deze brouwerij terecht.

De rechtvaardige sterft in vrede, want is de dood het einde van dit leven, zij is ook het begin van de eeuwige rust,
BID VOOR DE ZIELE
VAN
Raymond Van Cromphaut,
ECHTGENOOT VAN
Alice De Graeve,
*Lid der confrerie van het H. Hart
en van den Wekelijkschen Kruisweg,*
geboren te Haaltert den 27 Februari 1869 en na eene kortstondige ziekte aldaar godvruchtig overleden den 12 Januari 1928,
versterkt door de H.H. Sacramenten.

De mensch lijdt en hoopt immers op betere dagen in de toekomst — en het kruis, het teeken en onderpand der blijde hoop op blijvende vreugde wordt geplant.. op zijn graf
O dood, o groot geheim der dood! hoe wel leert gij ons wat wij zijn op deze wereld
De voornaamste eereitel van den duurbaren overledene is dat hij een nederige christen was. Goede vader, gedroeg hij zich altijd met wijs beleid en bleef vastgehecht aan den dienst van God; hij beminde zijne kinderen en spaarde noch moeite noch werk om hun eene christelijke opvoeding te bezorgen en was gelukkig te midden der zijnen.
Vaartwel, beminde Echtgenoot, teergeliefde kinderen en bloedverwanten, het scheidingsuur is geslagen op het oogenblik dat ik hoopte nog langen tijd uwe liefde en genegenheid te mogen deelen en nog vele aangename dagen welvarend en gelukkig in uw midden te mogen overhengen?
Gods wil beschikte er anders over: Zijne heilige naam zij gezegend. Blijft mij indachtig in uwe gelieden en H. Communiën, en gij goede broeder, priester des Heeren, vergeet mij niet aan het H. Altaar.
Zoet Hart van Jesus, wees mijn zaligheid. 300 d. n.
R. I. P.

Drukk. Redant, Haaltert.

Raymond Van Cromphaut was gehuwd met Alice De Graeve. Deze schonk hem twee zoons, Alfons en Paul. Na de dood van hun vader (Haaltert 12 januari 1928) veranderde de naam van de brouwerij in "Van Cromphaut-Weduwe De Graeve". Paul en Alfons (studeerde af als scheikundige) stonden hun moeder bij in het bedrijf. Alfons was, benevens voetbalfanaat, politiek actief in de liberale partij. In 1937 werd de brouwerij gesloten.

Bierflessen - brouwerijen Van Cromphaut en Jozef Lievens.

Brouwerij Van Cromphaut (opname 1994).

**Brouwerij
Van Cromphaut
Haeltert**

| | | |

levert alle soorten Tafelbieren

| | | |

Stout Belgica 200	Perle 28 Caulier
------------------------------	-----------------------------

Brouwerij Van Cromphaut

HAELTERT.

—

Vraagt een Wittekop,
het aangenaamste der Tafelbieren.
Depôt der bieren

Aigle-Belgica Stout n° 200	Caulier Perle 28
---------------------------------------	-----------------------------

**Alle bieren verkrijgbaar op vaten
en flesschen. — Limonaden**

Publiciteit van de brouwerij Van Cromphaut.

Brouwers te Kerksken 1550 - 1800.

Dezelfde nota uit het parochiaal archief (zie Haalttert) waarin de aangerichte verwoestingen tijdens de beeldenstorm bedreven, werden beschreven, vermeld ook het bestaan van enkele brouwerijen op het grondgebied van de gemeente Kerksken. Hier volgen de namen van de eigenaars en de ligging van hun brouwerij: "... Baert te Kerxken ande Plaetse, Jacques Vardeert te Lucht ande Eerbaen, Joos Coppens te Kerxken ten Boeckent, Reynier van de Perre in tselve Kerxkene"

Ook de staten van goed leverden ons enkele gegevens. We vonden er de volgende brouwers in terug: Pieter Coppens, zoon van Adriaen (Kerksken Boekent); van den Steene, zoon van Pieter, tevens winkelier (Kerksken Plaats 1693); Adriaen de Schrijver, zoon van Adriaen, ook herbergier (Kerksken ten Berg 1718); Joannes Van Londersele, zoon van Gaspaer (Kerksken Plaats 1787); Adriaen Ruysinck gehuwd met Barbara Van de Perre (deze laatste overleed te Kerksken in de Brouwerij "De Vier Heemskinderen").

Na 1800 konden we te Kerksken (evenals te Heldergem) geen brouwersactiviteiten terugvinden. We mogen nochtans met zekerheid aannemen dat ook in deze gemeente brouwers actief waren. Door de kleinschaligheid van het bedrijf hebben ze omzeggens geen sporen nagelaten en is het uiterst moeilijk documenten hieromtrent terug te vinden.

Brouwerijen te Denderhoutem in de 18de eeuw

Op bevel van Hare Majesteit keizerin Maria Theresia van Oostenrijk liet men een lijst opmaken der "herbergen, oubergiën ende brandewijnhuizen" in onze gewesten. Sommige herbergiers waren tevens als brouwer actief. Wij vonden de volgende namen terug: "*Jasper Sterck, zoon van Jan, herbergier op den Driesche ter waerent, opereerende den styl van brauwer*", *Joannes Baeyens, zoon van Jan, herbergier in de Vondelen "ten selven huysse oock eene brauwerie"*.

We zijn er van overtuigd dat in de Staten van Goed van Denderhoutem nog heel wat namen en informatie betreffende het bierbrouwen te vinden zijn.

Brouwerijen te Denderhoutem in de 19de en 20ste eeuw

Brouwerij Maes

De oprichtingsdatum van dit bedrijf hebben we niet kunnen bepalen. Met zekerheid kunnen we zeggen dat de brouwerij in 1890 op volle toeren draaide. Daaruit mogen we afleiden dat het bedrijf toen reeds een aantal jaren bestond. De gebouwen waren gelegen nabij het Dorp, in de huidige Molenstraat.

Volgens onze gegevens, zou Albert Maes de brouwerij hebben gesticht. Toch is het waarschijnlijk zijn vader die deze eer toekwam, Vermits Albert slechts op 14 mei 1873 te Denderhoutem werd geboren. Hij was dus in 1890, toen de brouwerij reeds enkele jaren bestond, nog niet meerderjarig.

Binnenkoer van de brouwerij Maes

v.l.n.r.: ?, alias Mannevellers Sis, Zander Van Schandevijl, Victor Peleman en Albert Maes.

Brouwerij Maes.

Gerard Charles Maes, de vader van Albert was afkomstig van Aalst. Hij volgde de in 1853 overleden notaris Charles De Winter op in dit ambt. Hij was gehuwd met Philomena Van Oudenhove, een dochter uit een welstellende familie uit de wijk Lebeke (niet verwant met de notarisfamilie Van Oudenhove). Een zuster van Albert Maes huwde met advokaat Aloïs De Backer, Daensist en volksvertegenwoordiger.

In de brouwerij waren ondermeer : Zander Van Schandevijl, Victor Peleman en zijn zoon René tewerkgesteld. Na de sluiting van het bedrijf in 1910, zou deze laatste voor een Ninoofse brouwerij bier uitzetten. Het brouwerijgebouw werd later door brand verwoest en volledig gesloopt.

De brouwerijen Baelemans & Vande Westenaken

De brouwerij Baelemans kende een kortstondig bestaan. Ze werd in 1910 opgericht en amper één jaar later alweer gesloten. Of Baelemans de naam was van de eigenaar of alleen de firmanaam hebben we niet kunnen achterhalen. Misschien weet iemand van onze oudere Denderhoutemse lezers meer over dit mislukt brouwersavontuur ?

In 1911 werd de brouwerij Vande Westenaken opgericht. Ook deze zaak was geen lang leven beschoren. De boeken werden in 1921 neergelegd. Eveneens ontbreekt het ons hier aan verdere informatie.

De Brouwerij Schouppe

Deze brouwerij bevond zich rechtover de ingang van de kerk van Denderhoutem. Ze werd gerund door Eugène Schouppe, één van de vele kinderen van de welstellende Charles Schouppe uit de Eigenstraat. Kamiel Schouppe, een broer van Eugène, was vele jaren burgemeester van Denderhoutem. Na zijn huwelijk met Charlotte De Winter, vestigde Eugène zich op het Dorp.

Op 27 aug. 1866 werd door de voorzitter van de Denderhoutemse gemeenteraad lezing gedaan van het verzoekschrift ingediend door :

“Sieur Eugène Schouppe, particulieren woonende in deze gemeente wijk de Plaatse. Strekkende om achter zijn huis staande alhier regt over de kerke, gekend bij kadaster sectie B. nummers 936 d. en 938 b., komende westwaarts aen den Dreef, noordwaarts aen August De Winter, oostwaarts de Plaatse en zuidwaarts aen Petrus De Winter eene bierbrouwerij te mogen oprigten, bevattende drij ketels, inhoudende te samen omtrent eenen vijftig hectoliters.

De Raad.

Gezien het proces-verbaal der omtrent deze vraag beleide informatie de commodo en incommodo den 13e dezer door den heer Burgemeester opgemaakt. Overwegende dat uit gemeld proces-verbaal blijkt, dat er zich niemand tegen de te op te rigten bierbrouwerij verzet of bedenkingen heeft aengegeven en gelet op het art. 1 en volgende van het Koninklijk Besluit van den 12den 9bre 1849 en het Koninklijk Besluit van 15 april 1850.

Besluit.

De vraag van Sieur Eugène Schouppe wordt toegestaan op voorwaarde dat de schoorsteenpijp aen de op te rigten bierbrouwerij, zoo tot voorkoming van brand, als van andere zwarigheden, zich ingevolge de bestaande reglementen boven het gebouw zal verheffen.

Er zal hiervan afschrift aen de heeren leden der Permanente Deputatie worden gezonden ter goedkeuring.

Gedaan in de zitting ter date als boven vermeld.”

Dit document werd ondertekend door burgemeester Charles Maes, de schepenen Frans Van Gijseghem en Charles Schouppe (vader van de aanvrager), de raadsleden De Schrijver, Van Oudenhove, Wijnant, De Winter en Van Vaerenbergh.

Na het overlijden van Eugène Schouppe werd de zaak door zijn weduwe onder de naam “Schouppe Wwe” verder uitgebaat. Omstreeks 1899 werden de bedrijvigheden gestaakt en van het gebouw is geen spoor meer terug te vinden.

JOHN SCHEERLINCK.

(vervolgt)

HELDERGEMSE SOLDATEN (1893-1912)

DEEL II

- 1904 BONTINCK HECTOR °Heldergem 18 februari 1884
zoon van Gustaaf en Seraphina De Troyer
leerling-onderwijzer
Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
Militie klas 1904, milicien, soldaat 2de klas stamboeknummer 12723
Ziekenvervoer, 1ste Divisie, 1ste Cie, 1ste Peleton
Met onbepaald verlof, vrijstelling in tijd van vrede op 7 juli 1904
Nieuwe verblijfplaats te Mere op 10 september 1909.
- 1904 VAN MELKEBEKE LEONARD REMI °Heldergem 12 november 1884
zoon van Hypoliet en Sidonia Beerens
Landbouwer
Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
Militie klas 1904, milicien soldaat, stamboeknummer 52325
9de linieregiment, 3de Bon. 2de Cie
Met verlof op 17 september 1905
Teruggekeerd naar het leger op 17 februari 1906.
- 1904 DE COOMAN Theophile °Heldergem 3 december 1883
zoon van Kamiel en Victorine Beerens,
beenhouwer
Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
Militie klas 1904, milicien, kanonnier 2de klas, stamboeknummer 12492
Forten van Antwerpen, Artillerie, 6de Bon. 5de Sector, 25ste Batterij
tweede stamboeknummer 1272, 4de Bon. 14de Batterij
Met onbepaald verlof op 29 september 1906
Gehuwd te Heldergem op 8 januari 1910 met Delphina Hortensia Jacobs.
- 1904 VAN DER HOEVEN AUGUST AMAND °Heldergem 6 februari 1884
zoon van Theophile en Nathalia Volckaert
landbouwwerkman
Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
Militie klas 1904, milicien soldaat, stamboeknummer 52613
9de linieregiment Aarlen, 6de Bon. 3de Cie.
Met verlof op 29 september 1906, met onbepaald verlof op 21 juni 1907
Gehuwd te Heldergem op 25 januari 1912 met Emilia Matthijs.
- 1904 BOGAERT REMI
Schrijnwerker
Ingeschreven te Lieferingen in het 36ste militiekanton
Militie klas 1904, milicien, soldaat 1ste klas, stamboeknummer 53058
10de linieregiment Aarlen, 2de Bon. 3de Cie
Met verlof op 9 september 1906, met onbepaald verlof op 21 juni 1907
Nieuwe verblijfplaats Bambrugge op 12 december 1907.

- 1904 D'HAESELEER FRANCISCUS
 zoon van
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1904, milicien soldaat, stamboeknummer 52766
 9de linieregiment Aarlen, 2de Bon 4de Cie
 Met onbepaald verlof op 29 september 1906
 Terug bij het leger op 23 mei 1907
- 1904 GROEBBENS PETRUS HILAIR °Aaigem 22 april 1884
 zoon van
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1904, milicien soldaat, stamboeknummer 51602
 2de Regiment Carabiniers Brussel, 3de Bon. 2de Cie.
 Met verlof op 29 september 1906, met onbepaald verlof op 9 augustus 1907
- 1905 HAESAERT PETRUS DONAAT °Heldergem 27 september 1885
 zoon van Jozef en Rosalia Stevens
 landbouwer
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1905, milicien soldaat, stamnummer 49828
 3de Regiment Jagers te voet, 3de Bon. 4de Cie.
 Met verlof op 14 september 1907, met onbepaald verlof op 22 mei 1908
 Gehuwd te Heldergem op 17 september 1908 met Paulina Leontina De Court
- 1905 D'HOKER HENRI °Heldergem 29 januari 1885
 zoon van Jozef en Philomena D'Hoker
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1905, milicien, kanonnier 2de klas, stamboeknr. 15404
 Artillerie forten van Antwerpen, 2de Sector, 2de Bon. 6de Batterij
 Met onbepaald verlof op 30 september 1907
 Nieuwe verblijfplaats Nederhasselt op 27 juni 1924
 Gehuwd te Aspelare op 18 september 1909 met Maria Theresia Chevalier.
- 1905 VOLCKAERT JOZEF °Heldergem 9 september 1883
 zoon van Jan Baptist en Philomena Sonck
 landbouwer
 Laatste verblijfplaats voor intrede bij het leger : Heldergem
 Militie klas 1905, V.A.P. (vrijwilliger) cavalier 2de klas, stamn. 13183
 4de Regiment Lanciers, 1ste Groep, 2de Escadron
 Met onbepaald verlof op 13 april 1909
 Nieuwe verblijfplaats Haaltert op 2 juli 1909
 Gehuwd te Haaltert op 6 mei 1909 met Emelia De Leeuw
- 1906 COPPENS CYRIEL FRANCOIS °Heldergem 24 februari 1886
 zoon van Casimier en Maria Theonia Lievens
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1906, milicien soldaat, stamboeknummer 53438
 9de linieregiment, 2de Bon. 3de Cie.
 Met verlof op 15 september 1908, met onbepaald verlof op 25 mei 1909
 Gehuwd te Heldergem op 5 december 1912 met Irma Gossye.

- 1906 BISBACK VICTOR
 Kelner in hotel
 Ingeschreven te Aaigem in het 30ste militiekanton
 Militie klas 1906, milicien, Brigadier te paard, stamboeknr. 25586
 2de Regiment Artillerie, 15de Batterij
 Overgeplaatst naar het 4de Reg. Artillerie, 23ste Batterij, stamnr. 12731
 Met onbepaald verlof op 31 maart 1909
 Rayé comme déserteur - Geschrappt als vaandelvluchtige
- 1908 DE BACKER PETRUS REMI °Heldergem 16 oktober 1888
 zoon van Constant Laurent en Rosalia Ottoy
 schrijnwerker
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1908, milicien soldaat, stamboeknummer 54457
 9de linieregiment, 1ste Bon. 1ste Cie. Brussel
 Met verlof op 15 september 1910, met onbepaald verlof op 21 augustus 1911
 Gehuwd te Heldergem op 24 april 1948 met Emerentia Van den Driessche
- 1908 DE WETTER FELIX °Heldergem 19 juni 1888
 zoon van Petrus en Stephania De Neve
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1908, milicien soldaat, stamboeknummer 54445
 29de linieregiment, 4de Bon. 4de Cie. Brussel
 Met verlof op 15 september 1910, met onbepaald verlof op 24 augustus 1911
 Gesneuveld te Stuivekenskerke op 1 mei 1915
- 1908 DE COCK BENONI ERNEST °Heldergem 16 augustus 1888
 zoon van Bernard en Maria Sylvia Hoebeke
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militiekanton 1908, milicien, soldaat 2de klas, stamboeknummer 54390
 3de Regiment Carabiniers, 5de Bon. 2de Cie
 overgeplaatst naar het 1ste Reg. carabiniers, 5de Bon. 3de Cie. cyclisten
 stamboeknummer 338
 Gehuwd te Heldergem op 11 mei 1920 met Julia Hespels
- 1908 ANDRIES JAN BAPTIST °Heldergem 16 september 1888
 zoon van Constant en Delphina Scheerlinck
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1908, milicien kanonnier 2de klas, stamboeknummer 16660
 Artillerie 3de sector Dendermonde, 4de Bon. 28ste Batterij
 Artillerie, forten van Antwerpen 4de Bon. 14de Batterij
 Met verlof op 19 februari 1911
 Gehuw te Heldergem op 11 mei 1911 met Emelia Van den Dooren.
- 1909 SONCK LEOPOLD CONSTANT MARIA °Heldergem 6 mei 1889
 zoon van Donaat en Philomena De Glas
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1909, milicien soldaat, stamboeknummer 57368
 11de linieregiment, 2de Bon. 1ste Cie. Aarlen
 Met onbepaald verlof op 20 september 1913
 Gerhuwd te Mechelen op 14 juli 1917 met Maria Constantia Boschmans.

- 1909 MATTHIJS GERMAIN JEAN °Heldergem 30 oktober 1889
 zoon van Petrus Jan en Maria Egidia Braeckman
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1909, milicien soldaat, stamboeknummer 55170
 9de linieregiment, 2de Bon. 3de Cie.
 Met onbepaald verlof op 5 september 1913
- 1909 EECKHOUT AMADEE CONSTANT JOZEF
 zoon van
 kuiper - ingeschreven te Burst
 Militie klas 1909, V.A.P. (vrijwilliger) stamboeknummer 28827
 1ste Bon. van de Genie Devisie, 1ste Cie. pionniers, pontonniers
 Met onbepaald verlof op 1 november 1911
 Nieuwe verblijfplaats Burst op 4 juli 1914
 Gehuwd
- 1910 VAN MELKEBEKE JAN BAPTIST ALFONS °Heldergem 6 oktober 1891
 zoon van Karel Lodewijk en DelphinaReynaert
 landbouwer
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1910, vrijwilliger soldaat 2de klas, stamboeknummer 56951
 1ste linieregiment, 2de Bon. 4de Cie.
 Met onbepaald verlof op 12 juni 1912
 Nieuwe verblijfplaats te Gent op 8 juli 1912
- 1910 VAN DURM FRANS XAVEER °Heldergem 23 januari 1890
 zoon van Jozef en Rosalia De Noose
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1910, milicien soldaat, stamboeknummer 52158
 3de Regiment Jagers te voet, 5de Bon. 1ste Cie
 Met onbepaald verlof op 14 maart 1912
 Nieuwe verblijfplaats Haaltert op 17 april 1913
 Gehuwd te Haaltert op 27 maart 1913 met De Smaels Maria Leontina
 Gesneuveld te Lier op 5 oktober 1914
- 1910 ALLAER ALFONS °Heldergem 5 oktober 1890
 zoon van Camiel en Victorina Van den Driessche
 landbouwwerkman
 Militie klas 1910, milicien, soldaat 2de klas, stamboeknummer 55853
 3de Regiment Carabiniers. 1ste Bon. 1ste Cie
 Met onbepaald verlof op 5 september 1913
 Gesneuveld te Stuivekenskerke op 22 oktober 1914
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
- 1910 MATTHIJS AUGUST °Heldergem 6 juli 1890
 zoon van Petrus en Dominica Van De Wiele
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1910, milicien, kanonnier 2de klas, stamboeknr. 17908
 Artillerie forten van Antwerpen, 4de Bon. 3de Sector, 14de Batterij
 Met onbepaald verlof op 22 augustus 1913
 Gehuwd te Aaigem op 21 augustus 1919 met Maria Maegerman.

- 1911 DE TROYER RENE °Heldergem 19 september 1891
 zoon van Donaat en Evarista Raes
 student
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1911, milicien, korporaal, stamboeknummer 70861
 6de linieregiment, 3de Bon. 1ste Cie. Antwerpen
 Met verlof op 6 mei 1913, met onbepaald verlof op 10 april 1914
 Gehuwd te Waasmunster op 18 september 1920 met Maria De Vuyst.
- 1911 GOOSSENS VICTOR CONSTANT °Heldergem 12 juli 1891
 zoon van Karel Lodewijk en Sylvia D'Hoker
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 militie klas 1911, milicien soldaat, stamboeknummer 71363
 6de linieregiment, 2de Bon. 3de Cie. Antwerpen
 Met verlof op 1 mei 1913, met onbepaald verlof op 10 april 1914
 Gehuwd te Zandvliet op 20 mei 1920 met Maria De Beukelaer.
- 1911 D'HAESELEER CYRIEL MARIA ERNEST °Heldergem 5 november 1891
 zoon van Victor Gerard en Maria Delphina Elisa De Swaef
 landbouwer
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1911, milicien soldaat, stamboeknummer 56986
 1ste Regiment Carabiniers, 5de Bon. 3de Cie.
 overgeplaatst naar de 3de Cie. cyclisten - Nr. 887
 Met onbepaald verlof op 6 mei 1913
 Gehuwd te Kerksken op 17 mei 1921 met Maria Van der Haegen.
- 1911 DE RIJCK ALFONS °Heldergem 13 september 1891
 zoon van Felix en Sylvia Verbeken
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1911, milicien soldaat, stamboeknummer 56996
 1ste Regiment Carabiniers, 5de Bon. 3de Cie.
 overgeplaatst naar de 3de Cie. cyclisten - Nr. 890
 Met onbepaald verlof op 6 mei 1913
- 1911 GROEBBENS JAN ALFONS °Heldergem 30 juli 1891
 zoon van Jozef en Victorina De Swaef
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1911, milicien soldaat, stamboeknummer 56776
 9de linieregiment, 2de Bon. 4de Cie.
 Met onbepaald verlof op 6 mei 1913
 Gehuwd te St. Gillis op 14 februari 1922 met Melanie Eeckeman.
- 1911 COPPENS DONAAT FRANCOIS °Heldergem 22 oktober 1890
 zoon van Jan Baptist en Leonia Van De Wiele
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1911, milicien soldaat, stamboeknummer 52113
 2de Regiment Jagers te voet, 4de Bon. 3de Cie. Mons
 Met onbepaald verlof op 6 mei 1913
 Nieuwe verblijfplaats te Aaigem op 7 februari 1914
 Gehuwd te Aaigem op 29 januari 1914 met Julia Lievens.

- 1911 SCHOUPPE JOZEF °Heldergem 8 februari 1891
 zoon van Jan en Leontina Troch
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1911, milicien soldaat, stamboeknummer 19437
 Artillerie forten van Antwerpen, 1ste Bon. 1ste Sector, 3de Batterij
 Met onbepaald verlof op 17 juli 1914
 Gehuwd te Heldergem op 13 januari 1921 met Pelagia Andries.
- 1912 GOSSYE DOMIEN HECTOR °Heldergem 25 september 1892
 zoon van Martinus en Louise De Noose
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1912, milicien soldaat, stamboeknummer 4870
 4de Regiment Carabiniers, 1ste Bon.
 Met onbepaald verlof op 30 december 1913
- 1912 DE PELSMAEKER KAREL LODEWIJK °Heldergem 11 oktober 1892
 zoon van Jules Jozef en Maria Theresia De Rijck
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1912, milicien soldaat, stamboeknummer 57886
 3de Regiment Carabiniers, 2de Bon. 4de Cie
 Met onbepaald verlof op 30 september 1913
 Gehuwd te Heldergem op 27 november 1920 met Eulalia De Wetter
 Gehuwd te Heldergem op 31 januari 1959 met Maria Theresia Beerens.
- 1912 VAN DEN DRIESSCHE JOZEF °Heldergem 22 juli 1892
 Zoon van Constant Lodewijk en Maria Joanna Schandevijl
 landbouwwerkman
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1912, milicien soldaat, stamboeknummer 20655
 Artillerie Regiment (de place) 5de Bon. 19de Batterij
 Met onbepaald verlof op 30 september 1913
- 1912 BRYNAERT CYRIEL °Heldergem 1 januari 1892
 zoon van Kamiel en Paulina Schoupe
 metsers
 Ingeschreven te Heldergem in het 29ste militiekanton
 Militie klas 1912, milicien, soldaat 2de klas, stamboeknummer 30250
 Genie divisie, 6de Bon. 2de Cie. pionniers
 Overleden te Heldergem op 25 maart 1914

Roger De Troyer.

ONS DIALECT ONDER DE LOEP

MEDEKLINKER D : VAAK OP DE WIP

Een opmerkelijk verschijnsel in onze streektaal is wel het veelvuldige miskennen van de medeklinker **D** in 't midden van een woord¹. Wellicht ook eigenheid van andere Vlaamse idiomen, maar daarom niet minder relevant.

Om de haverklap wordt de **D** zomaar overboord gegooid, ofwel vervangen door een **J** of zijn verscherpte vorm : de **T**, sporadisch door een andere consonant.

Heeft het te maken met een vlottere uitspraak ? Het heeft er wel de schijn van. Want het fenomeen doet zich niet zomaar willekeurig voor : het wordt overwegend beïnvloed door de eraan voorafgaande en/of erop volgende letter(s) van het AN-woord, is dus een zekere regels gebonden.

Die regels zijn echter zo complex dat ze een kort overzicht niet makkelijk verteerbaar maken. Het weze dan ook, als synthese, gesteld dat de **D** wél wordt uitgesproken als hij onmiddellijk wordt voorafgegaan door een medeklinker (ander dan in EL en EN), en gevolgd door een toonloze EL of ER (gordel, minder). Elders valt hij als slachtoffer van de uitspraakvlotheid (laden-*loën*, rijden-*rouën*) of wordt, beïnvloed door voorafgaande L of N, vervangen door 'n J (naalden-*nolj'n*, bloeden-*bloejen*, leiden-*liejen*). Al zijn, voor de drie gevallen, schaarse uitzonderingen niet altijd uitgesloten.

Verder zijn er nog de randgevallen waarin de **D** eveneens voet bij stuk houdt.

Zo in de woorden met zijn dubbel, als bedden, kudden, e.a. Uitzonderingen zijn wel : ladder-*liejer*, wedden-*wèrr'n*, schudden-*schirr'n*. In Denderhoutem : bedden-*bèrr'n*, kudden-*kirr'n*.

Ook in de vervoeging Onv. Verl. tijd van Zwakke Werkwoorden : *bold'n*, *bèljd'n*, *brandden* (om het verschil met de Teg. tijd te doen uitkomen). Uitz.: *zegden-zouën*, *legden-louën*. Wanneer die **D** wordt voorafgegaan door een L of een N of zijn eigen dubbel krijgt hij steeds een J-appendix mee: *belden-bèljd'n*, *meenden-mèndj'n*, *scheidden-schèdj'n*.

In de Sterke Ww. verscherpt de **D** tot T : *bonden-bont'n*, *reden-reet'n*.

Uitz. : *werden-wirr'n*, *schudden-schird'n*, *hadden-oon*.

Uiteraard, als eindletter, blijft de D in het Verl. Deelwoord op zijn recht (gebrand, gebold), al moet hij hier ook vaak het J-appendix dulden (*gewildj*, *gezoodj*). Toch een paar potsierlijke uitz.: *gescheeld-gescholl'n*, *gedurfd-getirven*.

In sommige afleidingen duikt de D, na afgang, weer op :

prediken-preken, predikant
branden-brann'n-brander
binden-bènn'n-snelbinder
schande-schanne-schandoëlig
leiden-liejen-louëder

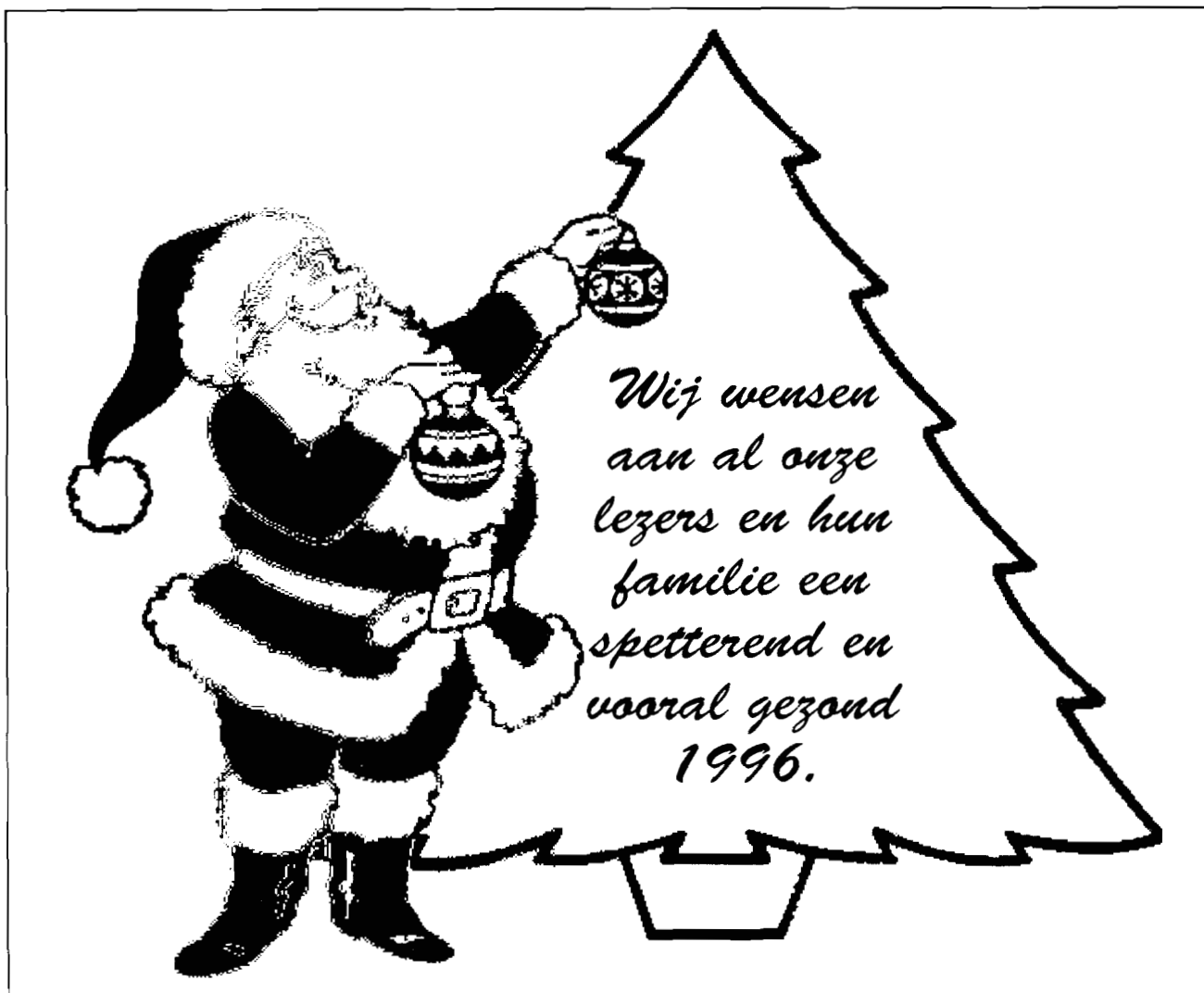
In de rangtelwoorden laat hij zich horen tot en met "zesde". Maar dan wijkt hij voor de vlottere ste-uitgang: *zeveste, negeste, tinsjte*, enz.

P.S. De voorbeelden uit al deze randgevallen, mede de uitzonderingen op de regels, kunnen de indruk wekken dat bewuste medeklinker in ons dialect dan toch niet zo stiefmoederlijk wordt behandeld. Valse indruk, evenwel. Want de positieve voorbeelden zijn veel bij veel talrijker.

AN-woorden die niet in ons dialect worden gebruikt (bidden, versmaden, steeds, spaden, en zovele andere) vallen uiteraard buiten bestek. Idem voor samenstellingen en afleidingen.

Gilbert Redant.

¹Begin- en eindletter d blijven meestal onaantastbaar.

BIJ DE VOORSTELLING VAN "BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN TE HAALERT VAN 1830 TOT 1976"

De Heemkundige Kring dankt voor de getoonde belangstelling. Het werd een gezellige receptie met gevatte toespraken van schepen Wim Allaer en van burgemeester Valentine Tas en met een fel geapprecieerde ludieke voorstelling van het boek door journalist Paul Ghijssels.

Uit de pers : "Elke geboren en getogen Haaltertnaar die interesse heeft in het verleden van zijn leefwereld, schaft zich zeker het boek aan. Het is een sleutelwerk tussen de boeken ooit over Haaltert verschenen. Een aanrader voor wie wil grasduinen in het turbulente verleden van Haaltert". (Het Volk).

"Het is een gevaarlijk boek, het leest als een roman, eens begonnen stopt men niet meer. De vaat blijft staan en het gras blijft ongemaaid" (Paul Ghijssels in Laatste Nieuws).

"Dit boek slaat een brug naar het verleden. Het boeit iedereen van ons, maar ook voor de volgende generaties is dit werk een must". (schepen Allaer).

"Hoewel elk aangehaald feit in het boek gestaafd wordt, heeft de auteur gepoogd zijn boek vlot leesbaar te maken voor iedereen en talrijke anekdoten verluchten de geschiedkundige feiten. Het boek komt tegemoet aan de nieuwsgierigheid en de leeshonger van diegenen die zich interesseren voor een uiterst boeiend stukje Haalterts verleden." (Het Nieuwsblad).

De eindejaarsperiode nadert, misschien is dit boek hét geschenk waar je niet aan dacht !

Nog enkele exemplaren à 950 fr. te bekomen in de boekhandels Scheerlinck, Gees (Kerksken) en Foto Redant.